

Kansainväliset rajat matkailututkimuksen kohteina

Wachowiak, Helmut (toim.) (2006). *Tourism and Borders. Contemporary Issues, Policies and International Research*. Ashgate, Aldershot. 275 s.

Tanja Löytynoja
Oulun yliopisto, Maantieteen laitos

Poliittiset rajat ovat olennainen osa matkailua. Kansainvälinen matkailu perustuu valtioiden välisten rajojen ylittämiseen, minkä lisäksi monet raja-alueet ovat merkittäviä matkailun kohdealueita. Tästä huolimatta rajat ovat olleet matkailututkimuksessa melko marginaalinen teema viime vuosikymmeniin saakka. Poliittisten muutosten ja globalisaatiokehityksen myötä kansallisten rajojen luonne on kuitenkin muuttunut, mikä on vaikuttanut samalla matkailuvirtojen liikkeeseen ja matkailun kehittämiseen. Tämä on näkynyt myös rajojen matkailulliseen merkitykseen liittyvän tutkimuksen lisääntymisenä. Matkailu- ja rajatematiikkaa käsitteleviä artikkeleita on julkaistu erityisesti 1990-luvulta lähtien, mutta ensimmäinen aihepiirille omistettu kokoomateos, Helmut Wachowiakin toimittama *Tourism and Borders. Contemporary Issues, Policies and International Research* ilmestyi vasta vuonna 2006. Samana vuonna matkailun ja rajojen väliseen suhteeseen pureuduttiin myös *Tourism Geographies* -lehden teemanumerossa (*Tourism Geographies* 2006), joten rajat näyttäsivät nousseen matkailututkimuksessa ajankohtaiseksi ja suosituksi teemaksi.

Ashgaten *New Directions in Tourism Analysis* -sarjassa julkaistu *Tourism and Borders* tarkastelee matkailuun ja kansainvälisiin rajoihin liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä, kuten matkailun organisoitumista raja-alueilla, rajat ylittävien matkailualueiden yhteistoiminnallista suunnittelua ja kehittämistä sekä Euroopan Unionin yhteisöaloiteohjelmien roolia matkailun kehittämisessä. Kirjassa käydään läpi myös aihepiirin kansainvälistä tutkimusta. Teoksen kirjoittajat, jotka ovat matkailumaantieteen ja matkailun liikkeenjohdon tutkijoita ja asiantuntijoita, tulevat pääasiassa Saksasta ja Yhdysvalloista. Painopiste teoksessa on ehkä juuri kirjoittajien taustasta johtuen Keski-Euroopassa, erityisesti Saksan ja sen naapurivaltioiden raja-alueilla. Tekijöiden mukaan teoksen tavoitteena ei kuitenkaan ole esitellä tapaustutkimuksia

eri puolilta maailmaa tai uusia teoreettisia näkökulmia vaan lähestyä matkailun ja kansainvälisten rajojen suhdetta muutaman keskeisen, tulevaisuudessa tärkeän tutkimusteeman kautta. Näiden uusien avausten toivotaan herättävän kiinnostusta lukijoissa ja innostavan alan tutkijoita jatkamaan keskustelua.

Rakenteeltaan teos on tyypillinen toimitettu artikkelikokoelma, joka lyhyen johdannon lisäksi jakautuu neljään osaan ja yhteensä yhdeksään lukuun. Varsinaista yhteenvetolukua kirjassa ei ole, vaan se päättyy puolen sivun mittaisiin loppusanoihin. Vaikka kirjan rakenne onkin perinteinen, sen sisältö ei kaikilta osin muistuta tavallista artikkelikokoelmaa. Teoksen neljäs osa koostuu nimittäin vain yhdestä luvusta, matkailu- ja rajatematiikan alalla tehtyä kansainvälistä tutkimusta esittelevästä bibliografiasta, joka on laajuudeltaan lähes puolet kirjasta. Tämän 116-sivuisen "artikkelin" olisi voinut hyvin irrottaa myös erilliseksi julkaisuksi tai siirtää teoksen alkuun, jolloin bibliografia ja siihen liittyvät kommentit olisivat taustoittaneet kirjan muita artikkeleita.

Kirjan ensimmäisessä osassa käsitteellistetään rajojen ja matkailun suhdetta sekä tarkastellaan ylikansallisen matkailupolitiikan mahdollisuuksia raja-alueiden kehittämässä. Keskustelun aloittaa odotetusti alan tutkimuksen uranuurtaja, Dallen J. Timothy, joka käsittelee artikkelissaan kansainvälisten rajojen funktioita sekä rajojen muuttuvaa roolia. Timothy tarkastelee rajoja aiemmista julkaisuistaan (esim. Timothy 1995; 2001) tutun jaottelun kautta lähestyen rajoja matkailukohteena, matkailun esteenä sekä kauttakulkuvyöhykkeenä. Timothy'n artikkeli sopii hyvin kirjan ensimmäiseksi luvuksi, sillä se tarjoaa viitekehysten muutoin melko hajanaiselle teokselle. Hajanaisuudesta käy esimerkkinä juuri teoksen ensimmäinen osa, jossa siirrytään Timothy'n artikkelin jälkeen varsin käytännönläheiseen teemaan: INTERREG-yhteisöaloiteohjelmaan. Holger Faby esittelee ohjelman taustoja, tavoitteita ja eri ohjelmalohkoissa toteutettuja matkailualan hankkeita, jonka jälkeen Dimitri Ioannides tarkastelee Euroopan saarialueiden kehittämistä ja yhteistyötä INTERREG IIIC -ohjelmasta osarahoitetussa GEDERI-hankkeessa. Näiden kahden artikkelin sisällyttäminen teokseen on kuitenkin perusteltua, sillä INTERREG-ohjelma on tärkein EU:n yhteisöaloiteohjelma ja käytännön työkalu matkailun kehittämiseksi Euroopan raja-alueilla.

Toisen osan teemana ovat matkailukohteiden markkinointi, toiminnan organisointi ja yhteistyö raja-alueilla. Tämän osan kolmessa luvussa liikutaan Keski-Euroopassa, sillä artikkeleissa käsitellään Saksaan ulkomailta suuntautuvaa matkailua (Rast & Kroll), matkailun organisoitumista Saksassa ja Ranskassa (Quack) sekä matkailuyhteistyötä Saksan, Itävallan ja Sveitsin rajalla (Hartmann). Christian Rastin ja Stephan Krollin lähestymistapa rajateemaan on teoksen laajin, sillä he kuvaavat tilastojen ja markkinatutkimusten kautta Alankomaista ja USA:sta, Saksan tärkeimmistä lähtömaista, Saksaan suuntautuvan matkailun piirteitä. Näin tarkasteltuna matkailu- ja rajatematiikan piiriin tulisi sisällyttää kaikki kansainvälinen matkailu, jolloin aihepiiriä koskevan tutkimuksen määrä lisääntyisi huomasti.

Teoksen kolmannessa osassa tarkastellaan raja-alueilla tehtävää yhteistyötä, viestintää ja informaatiojärjestelmiä. Maha Doppelfeldin artikkeli afrikkalaisen luonnonsuojelualueen, Great Limpopo Transfrontier Parkin, yhteistoiminnallisesta suunnittelusta ja toiminnasta on mielenkiintoinen esimerkki rajat ylittävän yhteistyön eduista ja ongelmista. Luvussa käsitellään lisäksi yleisemmin kansainvälisten luonnonsuojelualueiden ekologista, sosiaalista ja taloudellista merkitystä sekä erilaisia kumppanuusmalleja. Osion toisessa luvussa Holger Faby puolestaan tarkastelee matkailualan varausjärjestelmien ja mobiilipalvelujen tilannetta ja kehittämistä osana rajat ylittävää yhteistyötä.

Helmut Wachowiakin ja Daniel Engelsin kokoama bibliografia, jossa esitellään matkailuun ja rajoihin liittyvää kansainvälistä tutkimusta, sisältää yhteensä 1 280 julkaisua. Bibliografia on jaettu 49 taulukkoon tutkimuksen aihepiirin ja kohdealueen mukaisesti sekä varustettu Wachowiakin ja Engelsin kommentteilla. Ensimmäiset yhdeksän taulukkoa sisältävät julkaisuja, joissa tarkastellaan matkailun ja rajojen välistä suhdetta yleisesti. Muissa taulukoissa lähestytään aihepiiriä maanosittain ja osa-alueittain. Bibliografiassa on mukana matkailu- ja rajatematiikkaa käsittelevien artikkeleiden ja teosten lisäksi strategioita ja tiedonantoja, tilastolähteitä sekä erilaisia projektidokumentteja, joista osa on julkaistu internetissä. Sekalaista sisältöä selittää se, että tiedot on poimittu useista lähteistä: saksalaisten ja englantilaisten kirjastojen tietokannoista, internetistä, ylikansallisten organisaatioiden kuten EU:n tietokannoista ja 30 tieteellisestä matkailualan julkaisusta. Vanhimmat luetteloon valitut julkaisut ovat 1890-luvulta, uusimmat vuodelta 2005. Lähes puolet julkaisuista on 1990-luvulta, mikä kertoo omalta osaltaan rajojen kohdalla tapahtuneista muutoksista ja aihepiirin merkityksestä tutkimuksen ja kehittämisen kohteena. Ilahduttavaa on, että bibliografiaan on poimittu englanninkielisen kirjallisuuden lisäksi saksan-, ranskan-, italian-, espanjan- ja venäjänkielisiä julkaisuja, jotka voivat olla monelle matkailututkijalle ennestään tuntemattomia tutkimuksen pohjautuessa usein englanninkielisiin lähteisiin.

Kirjan parasta antia ovatkin bibliografia ja sitä tarkentavat kommentit. Vaikka bibliografia ei ole kattava, se tarjoaa erinomaisen lähtökohdan matkailun ja rajojen suhdetta tarkastelevalle tutkimukselle. Muilta osin kirja on kuitenkin pieni pettymys. Koska otsikossa ei ole tarkemmin määritelty mitä rajoja kirjassa tarkastellaan, kirjan olisi odottanut käsittelevän myös valtioiden sisäisiä rajoja, jotka ovat kiinnostavia matkailualueiden rakentumisen, alueidentiteetin ja markkinoinnin kannalta. Ajankohtaisina kysymyksinä esille tuotujen teemojen valinta olisi lisäksi kaivannut jonkinlaisia perusteluita, sillä nyt niiden ajankohtaisuuden arviointi on lukijan varassa. Nähtäväksi jää, herättävätkö kirjan artikkelit uusia tutkimusideoita ja kirjoittajien kaipaamaa keskustelua, mutta ainakin bibliografialla luulisi olevan jatkossa vaikutusta tutkimuksen suuntautumiseen ja sisältöön.

Kirjan bibliografista osuutta voisi suositella hakuteokseksi matkailualan tutkijoille ja opiskelijoille, sillä aiheittain ja alueittain järjestetyt kirjallisuusluettelot ovat apuna erityisesti tutkimuksen aloitusvaiheessa. Bibliografian hyödynnettävyyttä lisää, että

se on saatavilla myös tekijän mukaisessa aakkosjärjestyksessä Ashgaten internet-sivuilla (http://www.ashgate.com/subject_area/downloads/sample_chapters/Tourism_and_Borders_Bibliography.pdf). Koska teoksen painopiste on maantieteellisesti Keski-Euroopassa ja bibliografian julkaisuista peräti neljännes on saksankielisiä, teos olisi varsin hyödyllinen Keski-Euroopan rajakysymyksistä tutkimusta tekeväille ja/tai saksan kieltä osaavalle. Kirja voisi joiltakin osin soveltua myös raja-alueilla matkailun parissa toimiville suunnittelun ja kehittämisen tueksi.

Lähteet

- Timothy, D. J. (1995). International boundaries: new frontiers for tourism research. *Progress in Tourism and Hospitality Research* 1: 1, 141-152.
- Timothy, D. J. (2001). *Tourism and Political Boundaries*. Routledge, London & New York.
- Tourism Geographies 8: 2 (2006).